1882—XXX—1912

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ

ՏՊԱՐԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՅ ՍՐԲՈՅ ԷՋՄԻԱԾՆԻ

1912

Միայն այն կ’ապրի, որ միշտ է անմահ—
Սուրբ գեղեցկութիւն եւ սուրբ գաղափար,
Վեհ միտքը ազատ կենդանի կը մնայ
Ու սէրն անձնազոհ՝ խեղճ եղբօր համար . . .

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Վաղարշապատում են ծնուել աշղ Նիրանի և Շի-րին և մեր բանաստեղծ քնարերգու Յ. Յովհաննիսեանը:

Յովհաննիսեանը ծնուել է 26-ն ապրիլի 1864 ամի: Հայրը բնական խելքի տէր և ուսումնասէր լինելով՝ շատ աշխատում էր որդու կրթութեան համար. բայց բաւարար նիւթական միջոց չունենալով՝ յաջողեցնում է Յովհաննէսին ընդունել տալ Լազարեան ճեմարան Լազարեանց հաշուով ուսում ստանալու: Այնուհետև հայրը, որ Յովհաննէսին գրել կարդալ էր սովորեցրել, նորան տուաւ ծխական դպրոց, որտեղից յետոյ տուաւ հանգուցեալ Վահան վարդապետ Բաստամեանի Նորաբաց դպրոցը Ս. Գայիանէի վանքում, ուր մի տարի սովորելուց յետոյ նա ընդունուեց Երևանի պետական պրոգիմնազիան: Այստեղ Յ-ը սովորեց մինչև 1877 թուականի սեպտեմբերի վերջերը, երբ կանչուեցաւ Մոսկուա:

Լազարեան ճեմարանում Յովհաննէսը մտաւ Գ. դասարանը և յաջողութեամբ-արծաթեայ մեդալով աւարտեց 1883 թուին: Նոյն տարին մտաւ Մոսկուայի համալսարանի պատմա-լեզուագիտական բաժանմունքը, որ աւարտեց 1888-ին:

Համալսարանն աւարտելուց յետոյ հանգուցեալ Նահապետ եպիսկոպոսից հրաւիրուեց Ս. Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանի ՝Ռուսաց լեզուի ու գրականութեան և ընդհանուր գրականութեան ուսուցիչ, ուր մնաց մինչև 1909/10 ճեմարանական տարին: Սակայն այս ժամանակա-

միջոցին նա ընդհատելով ճեմարանում իր ուսուցչական-գործունէութիւնը շարունակել է Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրանոցում $189^{1}/_{92}$—$189^{3}/_{94}$ և Յովնանեան-Մարիամեան օրիորդաց դպրոցում իբրև տեսուչ $190^{0}/_{1}$։ Նա 1906 թուականին ընդունում է Սինոդի ատենադպրի պաշտօնը ևս, որ շարունակում է ցարդ կատարել։

Յ. Յովհաննիսեանը վաղ է սկսել իր գրական գործունէութիւնը, դեռ երբ Լազարեան ճեմարանի Դ. դասարանի աշակերտ էր։ Այստեղ սկզբում նորա վերայ շատ ազդել է իր ուսուցիչ բանաստեղծ Ս. Շահազիզեանը։ Նմանելով գրում էր նա 1880 թուականից, բայց գրածները սովորութիւն չունէր ընկերներին ցոյց տալու։ Սակայն երբ ճեմարանի բարձր դասարաններում «Յոյս» անունով մի թերթ սկսեց հրատարակուել, նա հանդէս եկաւ այդտեղ։ Առանձնապէս շատ գրում էր իր ուսանողական տարիներում, երբ մի խումբ ընկերներ նորանից ծածուկ հոգալով դրամական միջոց՝ ստիպեցին նորան թոյլ տալ իր բանաստեղծութիւնները հրատարակելու. ճիշտ 25 տարի առաջ, 1887 թուին, Մոսկուայում լոյս տեսաւ նորա ոտանաւորների Ա. ժողովածուն, որ մամուլը գովեստով և հասարակութիւնը ոգևորութեամբ ողջունեց։

Երկրորդ անգամ նորա բանաստեղծութեանց ժողովածուն լոյս տեսաւ Բագուի Հայոց Կուլտուրական միութեան ջանքերով 1908-ին Վաղարշապատում։

Այս վերջին հրատարակութեան, ինչպէս և առաջին ժողովածուի մէջ սակայն չեն մտել նորա բոլոր ոտանաւորները այլևայլ պատճառներով։ Առաջին ժողովածուից գրաքննչի հանած ոտանաւորները տպագրուեցան Մարսէլում Մ. Փորթուգալեանի խմբագրութեամբ հրատարակուող «Արմենիա» լրագրում։ Ռուսաստանում նա տպագրում էր իր երկերը Մ. Բարխուդարեանի խմբագրութեամբ լոյս տեսած «Պատմական-գրական», Տ. Նազարեանի «Աղբիւր և Տարազ», «Արարատ» (*1895—1897*), «Լումայ» և այլ հանդէսներում և «Արձագանգ» օրաթերթում (*1891—1894*), որի գլխաւոր աշխատակիցներից մինն էր։

Ինչպէս առհասարակ համարեա բոլոր բանաստեղծները, այնպէս էլ Յ. Յովհաննիսեանը սկզբում եղել է ուրիշների ազդեցութեան տակ։ Այսպէս նորա վրայ ազդել են հայ և եւրոպական բանաստեղծներից Ս. Շահազիզեան, Ռ. Պատկանեան, Պուշկին, Լերմոնտով, Նադսոն, Բայրըն և Հայնէ։ Սակայն Յ. Յովհաննիսեանը շատ շուտով ազատուելով դոցանից ինքնուրոյն է դառնում։ Պատանեկան հասակում, ինչպէս բնական է, սկսում է սիրային երգեր գրել, բայց շուտով նորա զգայուն սրտի վրայ ծանրանում է հայրենիքի վիշտը, որով նա դառնում է «սիրոյ և վշտի երգիչ»։

Յովհաննիսեանը իր գրուածքներում իսկական ոճաբան է և առաջինը մեր նոր գրականութեան բանաստեղծներից, որ ժողովրդական տարրը մտցրեց մեր բանաստեղծութեան մէջ. ուստի և զարմանալի չէ, որ նորա ոտանաւորներից «Արազն եկաւ», «Ալագեազ բարձր սարին», «Ա՜խ տուէք ինձ մի քաղցր քուն» և այլն ընդարձակ ժողովրդականութիւն են ստացել և երգւում են։

Յ. Յովհաննիսեանի տպագրուած առաջին ոտանաւորը Գէօթէի «Ձկնորս»ի թարգմանութիւնն է, իսկ առաջին գրուածն է «Տեսե՞լ ես արդեօք այն բլուրները» *1880* թուին, որ տպագրուած է առաջին ժողովածուի մէջ։

Յոբելենական Յանձնաժողովս յարմար համարեց

Յովհաննիսեանի բանաստեղծութիւններից տալ մի հատընտիր աժանագին ժողովածու, որ ժողովրդի ստորին խաւերում տարածուէին չնորհալի և քանքարաւոր բանաստեղծի երկերը նորա երեսնամեակին։

10 Ապրիլի 1912
Ս. Էջմիածին։

ԱՇՈՒՂ

Ասի՝ աշո՛ւղ, ա՛ռ չունգուրըդ, մեզ բան ասա՛
սրտալի·
Կարօտ ենք քու անուշ ձէնին, մի բան ասա՛
սրտալի·
Սրտի խօսք ենք ուզում քեզնից, որ վեր հանի
մեր հոգին —
Ա՛ռ չունգուրըդ, դարդո՛տ աշուղ, մեզ բան ասա՛
սրտալի։

Գիտենք, որ դու միշտ տանջւում ես հազար ու
մի ցաւերով,
Հայրենիքիդ խոր խոցերը համարում ես դարերով·
Ձեռ լուանայ էդ խոցերը արտասունքի ծովերով...
Ա՛ռ չունգուրըդ, ցաւո՛տ աշուղ, մեզ բան ասա՛
վշտալի։

Լուռ մընալով մեր վէրքերին դու չես անի դեղ դարման.
Արար-աշխարհք գիտի՝ չըկայ մեր դարդերին չափ, սահման.
Մնջութիւնն էլ նըշան հօ չէ՞ մի գովելի յատկութեան—
Ա՛ռ չունգուրըդ, մեզ բան ասա, թող խօսքդ ըլնի ցաւալի։
Էդպէս խօսքեր շատ ենք լսել, էլ կըլսենք անտըրտունջ,
Մեր չըխօսկան ըլնելուցն է՝ մընացել ենք անտէրունջ.
Լաւ է ազատ լաց ըլնիլը, քանց դարդ տանիլն անմռունչ,
Ասա՝ լսենք, ի՞նչ անենք, որ խօսքըդ կ՚ըլնի ողբալի։
Տեսնում ես, որ մենք թմրած ենք, քունն անուշ է մեզ թըւում.
Է՞ր ես դու էլ մեզ բոլորիս մաշող քընիցն յաղթըւում.
Ա՛ռ չունգուրըդ, տա՛ր լարերին, կըրակ վառիր մեր սրտում,
Մեզ ամէնիս նոր շունչ տուող մի բան ասա՛ սրտալի։

Մ—ին

Կ՚ուզէի լինել կարկաչուն վտակ,
Վճիտ ալիքը դըրախտի բուրմունքով,
Եւ առաւօտեանն, ինչպէս ցօղ յստակ,
Երեսդ ոռոգել գոհար շիթերով։

Կ՚ուզէի լինել սօսի հովասուն,
Համարձակ փռուած կանաչ սաղարթով,
Եւ միջօրէին այդ դէմքիդ սիրուն
Հովանի լինել հեզիկ շըշիւնով։

Կ՚ուզէի լինել ծաղկոցում բացուած
Քաղցրաբոյր մի՛ վարդ, երկնից արժանի,
Եւ սիրոյ ժամին, խանդից արբած,
Զարդարանք լինել կուրծքիդ գեղանի։

Եւ շող դառնալով գարնան արեւի՝
Կ՚ուզէի պայծառ աչերումդ վառուել,
Կամ ինչպէս քնքուշ ոսկեվառ գօտի
Զքնաղ իրանիդ փաթաթուել, փարել։

Լուսափայլ աստղիկ կ՚ուզէի դառնալ,
Քաղցր մանկան պէս ծիծաղն երեսին,
Ինչպէս ադամանդ շողշողել, ցոլալ,
Ո՛վ իմ Թագուհի, քո բաց ճակատին։

Կ՚ուզէի լինել լուսին ամօթխած,
Արծաթի փայլով մազերըդ շոյել,
Այտերըդ գգուել, սիրուց բորբոքուած,
Դողդոջ շրթունքիդ համբոյրներ դրոշմել։

Կ՚ուզէի լինել սիրահար սոխակ
Եւ ձեռիդ գերի, վանդակում փակուած,
Ականջիդ հնչել հրաշալի նըւագ,
Մեղմ օրօր ասել քո հոգուն զմայլուած։

Եւ կախարդական տաճարում կանգնած
Կ՚ուզէի տեսնել ես քեզ Անահիտ,
Եւ երկրպագել, առաջիդ չոքած,
Սուրբ գեղեցկութեան անմահ տիպարիդ։

* * *

Որպէս յաղթանդամ մի ծերուկ հսկայ
Կախուած է ժայռը ջրերի վրայ.
Ալիքը կայտառ գնում են գալիս
Եւ ժայռին սիրոյ համբոյր են տալիս։

Խաղում են անհոգ ալիքը գետի,
Ցուցնում են գրկած պատկերն արևի,
Եւ, որպէս մանուկ ժպիտն երեսին,
Մեղմիկ շշունչով խօսում են ժայռին։

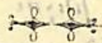
«Լսի՛ր, ծերունի՛, ինչո՞ւ ճակատիդ
Սև կնճիռները չեն տալիս դէմքիդ
Մի օր խնդութեան շողով ցոլանալ—
Ողջը փոխուում է, դու նոյնն ես դարձեալ։

«Ազատ լեռների ազատ զաւակներ,
Մենք քեզ բերել ենք անթիւ գոհարներ.
Երկնքի դստեր.—վարդի լեռնաստուն
Կը ցօղենք կուրծքիդ անուշհոտութիւն։

«Մենք երանաւէտ քնքուշ նուագով
Կը կոչենք խորքից ձկներն երամով
Եւ ոսկեզօծուած գարնան արևից
Քեզ մեր զուարթ պարին կ՚անենք խնդակից։

«Եւ քո ականջին միշտ սիրոյ երգեր
Մենք արշալուսից կ՚ասենք մինչ աստղեր,
Եւ քեզ կը փարենք և քո ծեր կուրծքին
Մենք հանգչել կը տանք մեր քաղցր կրքին ..»

Ալիքը կայտառ գնում են գալիս,
Սև ժայռը նախկին իւր վիշտն է լալիս...
Խաղում են ալիք, ուրախ կարկաջում—
Նա կրկին անշարժ, նա կրկին տրտում...

* * *

Ա՜խ, տուէք ինձ քաղցր մի քուն,
Կեանքից հեռու սըլանամ,
Այն աշխարհը, ուր խնդութիւն,
Ուր սէրն է միշտ անթառամ։

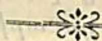
Քնքուշ վարդերն ինձ բարձ լինին,
Վառ կանաչից իմ վերմակ։
Նոցա բոյրը զըւարթագին
Ծծեմ անվերջ ես անյագ։

Եւ խայտալով իմ առաջին
Վտակն անուշ խոխոջէ,
Մի թարմութիւն եդեմային
Չորս բոլորքս տարածէ։

Եւ ինձ ժպտի արշալուսին
Գարնան մատաղ արեգակ,
Եւ գիշերով իմ ճակատին
Խաղայ գողարիկ վառ լուսնակ։

Եւ աչագեղ կոյսն ականջիս
Իւր մեղեդին մեղմ հնչէ,
Եւ հերարձակ՝ սիրով վըզիս
Փարէ քնքուշ փաղաքշէ...։

Եւ յաւիտեան վայելչութիւն
Գրկէ հոգիս, չյագենամ...
Ա՜խ, տուէք ինձ քաղցր-մի քուն,
Հեռու, հեռու սլանամ։

*
* *

Գեղեցիկ օրեր, ծաղկավառ օրեր,
Իմ ցնորամիտ պատանեկութեան,
Գիտեմ, որ շուտով չարագոյժ ամպեր
Կը պատեն երկինքն իմ սիրուն գարնան.
Գիտեմ՝ որ արեն, որ հիմա պայծառ
Ծիծաղում է ինձ, պատիր յոյսերով
Լոկ խոստանում է իմ կեանքի համար
Ծաղիկ բուսցնել ոսկէ շողերով։

Եւ այն բոլորը, ինչ ինքնահաւան
Ստեղծում է միտքըս վառուած բորբոքուած,
Զըքանալու է շուտ ծուխի նըման.
Եւ այն պատկերը սիրած փայփայած,
Որ մխիթարն է ամայի կեանքիս,
Գիտես՝՝ պիտ ցնդի, ինչպէս մի երազ
Յուզուած ուղեղի, որ ցոյց է տալիս
Երբեմն անբաղդին մի վիճակ անհաս։

Բայց դարձեալ՝ քա՛ղցր էք, գեղեցի՜կ օրեր,
Ընտանի՜ սրտիս . . . Ո՞վ գիտէ, յետոյ
Իմ տանջուած հոգին ի՜նչ նոր նոր ցաւեր
Դեռ պիտի տեսնէ. ծաղիկը սիրոյ,
Որ հիմայ թօշնած մի հիւանդ ժպտով
Դեռ նայում է ինձ, արդեօք ընդաւի՞ն
Պիտի չըմեռնի՞ . . . գուցէ և շուտով
Լո՜ւռ փոթորիկը ճայթի իմ գլխին։

Լուղորդի նըման ես ծո՜վն եմ ընկնում—
Արդեօք միւս ափն ինձ պիտի հանե՞ն
Գոռ ալիքները . . . գինուորը կռւում
Գիտէ՞ իրանցից ո՞յք պիտի ապրեն . . .
Գոնէ դեռ շքեղ երազներ հիմա
Ազնիւ՝ վայելքի բերում են ժամեր.
Ա՜խ, օրհնեա՜լ լինիք, ձեզ չեմ մոռանայ,
Գեղեցի՜կ օրեր, ծաղկավա՜ռ օրեր։

ՀԱՏԻԿ

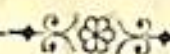
Լոյսը բացւում է. շուտ արտը գընամ,
Պատռեմ սուր խոփով ես կուրծքը հողի.
Իմ սիրո՛ւն հատիկ, քեզ նորան պահ տամ
Մինչև օրերը ամրան արևի։

Թաղեմ քեզ, հատի՜կ, և դարդըս քեզ հետ.
Թէ Աստուած ուղեց, դու կանաչեցիր,
Թող դարդըս մեռնի գետնի տակ անհետ,
Դու ինձ մխիթար կրկին տուն դարձիր։

Եւ ջերմ աղօթքով Տիրամօր առջև
Ես մոմ կը վառեմ, ես խունկ կը ծըխեմ,
Որ քեզ պարգևէ մի առատ անձրև,
Որ քեզ միշտ սիրով նայէ խնդադէմ։

Բայց թէ այդ շնորհին մեղքերիս համար
Արժանի չլինիմ, ծով կը դարձնեմ
Ես տաք քրտինքը ճակտիս արևառ,
Որ քեզ, իմ հատի՛կ, ծարաւ չթողնեմ։

Ծըլվի՛ր, կանաչվի՛ր, ոսկէ սաւանով
Ծածկվի՛ր իմ արտը ողջ ալէծածան,
Նոր այն ժամանակ անուշ շրշիւնով
Տո՛ւր ջարդուած սրտիս մի քուն հանգստեան։

*
* *

Ամենայն անգամ, երբ թեթևամիտ
Դիպչում է մուսաս սրտիս լարերին,
Քնքուշ մատներով խըլում է ժըպիտ
Եւ դընում թախիծն իմ անհոգ ճակտին,—
Անցած պատկերներ խուռըն երամով
Լցւում են սիրտըս, զարթնում է հոգիս,
Եւ միտքըս հեռու թռչում է սիրով
Նազելի աշխարհն մանուկ օրերիս։

Եւ կամենում եմ սէր երգել միայն
Եւ քաղցրութիւնը մաքուր հասակի,
Անուշ ժամերը անամպ խնդութեան,
Կենդանի հրճուանք կուսական սրտի։
Բայց միշտ ակամայ լարերը բեկբեկ
Տխուր են հնչում օրհներգը սիրոյ,
Էլ չէ երևում ինձ սէրը երբէք
Իբրև վառ զեղմունք երջանիկ հոգւոյ։

Եւ միշտ լսում է մի ձայն լարերից,
Որպէս հառաչանք պաղատող սրտի,
Էլ չէ հեռանում նա իմ ականջից,
Այդ ձայնն անմեկին մի խորին վշտի.
«Այնտեղ, ուր արցունք, շղթայ և աւեր,
Ուր լսում է լոկ հառաչք լալագին,
Քո քընարից թող ուրախ ձայներ,
Ո՛վ թշուառ երգիչ, ընաւ չըլսուին» . . .

ԱՐՏԱՒԱԶԴ

Զարկեցէք, դարբիններ, կռանը սալին,
Զարկեցէք կռանը—շղթայքն ամրանան,
Անիծեալ արքայի կապանքն ամրանան.
Զարկեցէք, դարբիններ, կռանը սալին։

Անարկու ամպերը եկան ժողուեցան,
Ծեր Մասեաց ճակատին սև քօղ փաթթեցին,
Գոռում է փոթորիկ գազանի նըման,
Հառաչում, սուլում է կատաղած քամին։

Զարկեցէք կռանը. խորունկ քարայրից
Ահա չար հողմի հետ հասնում են ձայներ...
Ցոլացաւ փայլակը—արքայի աչքից
Դէպի վեր թռչում են բարկութեան կայծեր։

Կամի նա ելանել վրէժխնդիր հոգով
Իւր անվերջ տանջանքի թոյնը մահաբեր
Աշխարհի չորս կողմը շաղ տալու մտքով,
Բայց ամուր են նորա ծանր շղթաներ։

Մտերիմ զամփռները կրծում են կապանք,
Կրծում են անդադար կապանքն արքայի . . .
Արտաւմզդ, վերջ չունի հոգուդ տառապանք,
Եւ դեռ շատ հեռու է, վախճանն աշխարհի։

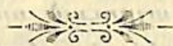
Եւ անզօր չարութեան քո կուռ հարուածներ
Դեռ պիտի փշրուին մեր մուրճի տակին—
Մենք սպասում ենք դեռ և գեղեցիկ օրեր,
Դեռ հաշտ է երկինքը մեղսոտ աշխարհին։

Բայց եթէ քարացած՝ մենք չենք լսելու
Նոր կեանքի կոչն հուժկու, և վերածնութեան
Սրբարար աւազան մեզ չէ փրկելու,—
Արտաւմզդ, փշրուի թող մեր կուռ կռան։

Մենք էլ չենք զարկելու երկաթի սալին,
Թող կրծեն զամփռներդ ոտքիդ շղթաներ,
Արձակուին բազուկներդ, և դու աշխարհին
Դուրս արի բերելու կատարած, աւեր . . .

Բայց ո՛չ. հաւատում ենք դեռ մենք փրկութեան,
Մեզ մի նոր երկնքից նոր լոյս կը բացուի,
Եւ տեսնում ենք ահա արդէն ծիածան
Մենք ապա՛, լուսաւո՛ր մի նոր վիճակի . . .

Զարկեցէ՛ք, դարբիննե՛ր, կռանը սալին,
Զարկեցէ՛ք կռանը — շղթայքն ամրանան,
Անիծեալ արքայի կապանքն ամրանան.
Զարկեցէ՛ք, դարբիննե՛ր, կռանը սալին։

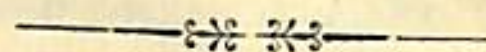
*
* *

Հրաշալի՜ գիշեր... խաղաղ քուն մտած
Հանգչում է բնութիւն քնքուշ երազով.
Պայծառ երկնքում լուսինը վառուած
Նայում է երկրին սիրահար աչքով։

Այսպիսի գիշեր այրուած սոխակին
Իւր բոյրն անուշիկ վարդն է պարգեւում,
Այսպիսի գիշեր մատաղհաս երգչին
Առաջին սիրոյ շունչն է խռովում...

Եւ սիրտս մանուկ մի այսպէս գիշեր
Ես զոհ բերեցի նենգաւոր կուսին.
Էլ այնուհետեւ անցան տարիներ,
Հանգիստ չտեսաւ իմ տանջուած հոգին։

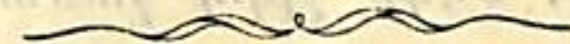
Եւ հիմա մուսաս այսպիսի գիշեր
Երեւում է ինձ փուշ պսակ գլխին,
Եւ երգում եմ ես քո կուռ շղթաներ,
Սարսուռ հայրենիք, իմ մայր տխրագին...

*
* *

Թէպէտ խեղդուած եմ ես դաժան վշտից
Եւ սիրտս մաշուած անմխիթար յոյսերով,
Թէպէտ մինչ այսօր խաբուած եմ կեանքից,
Կարօտ տեսնելու մի անկեղծ գորով.
Թէպէտ դառնութեամբ հոգիս է լցուած
Եւ գանգատւում եմ չար բախտիս վերայ,
Որ այս աշխարհում ես միշտ հալածուած՝
Եւ ոչ մի սփոփանք ինձ համար չկայ,—

Բայց դու մի՛ յիշիր իմ դառն վիճակ,
Խաբի՛ր ինձ դարձեալ շքեղ ցնորքով,
Թէ դեռ ինձ համար գարնան արեգակ
Կը ցոլայ պայծառ, գոհար պսակով,
Թէ արծաթափայլ ամօթխած լուսին
Գողարիկ հայեացքով դեռ ինձ կը ժպտի,
Թէ ծով-ծով աչերն աննման կուսին
Սիրտս անուշ տենչով դեռ յուզեն պիտի...

*
* *

Արագն էկաւ լափին տալով,
Ժէռ քարերին, ափին տալով.
Ո՞րտեղ թաղեմ ես իմ դարդը,
Ձոր գլուխս տափին տալով։

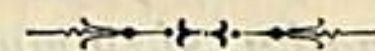
Ա՜յ իմ Արագ, ջուրըդ վարար,
Սիրուն եարիս եարաբ տեսա՞ր.
Ես չըհասայ իմ մուրազին,—
Արա՛գ, եարաբ կարօտս առա՞ր։

Ամպերն ընկան Մասիս սարին,
Կարօտ մնացի ես իմ եարին.
Աստօծ սիրես, էրուած սրտիս
Ջուղաբ բերես էկող տարին։

Գիշերն անքուն գիր կըգրեմ,
Արտասունքս գետ կըշինեմ.
Արա՛գ, ծէգը ջրիդ չառած՝
Իմ սև դարդը քեզ կըբերեմ։

Կ՚ասեմ՝ շողքը քարին ընկաւ,
Կըրակըն իմ սրտին ընկաւ.
Կամար ունքից, թուխ աչքիցը
Ցաւն իմ ջիւան ջանին ընկաւ։

Արագն էկաւ լափին տալով,
Ժէռ քարերին, ափին տալով,
Ո՞րտեղ թաղեմ ես իմ դարդը,
Ձոր գլուխս տափին տալով...

*
* *

Ճեմում էի բուրաստանում,
Առաւօտ էր մայիսեան, —
Խնդում էի, զուարճանում,
Ուրախակից բնութեան։

Անհոգ խաղով ես մօտեցայ
Թնքուշ բացուած ալ վարդին.
Անուշ հոտից չկշտացայ,
Զմայլեցայ ալ վարդին։

Մէկ էլ տեսայ՝ մատաղ կուրծքին
Զազիր որդն էր բուն դրել.—
Վա՜յ նազելի իմ ալ վարդին,
Կեանքի թելն էր կտրուել։

*
* *

Դարեր եկան, դարեր անցան, Էջմիածի՛ն,
Քո հիմն անշարժ ու անսասան, Էջմիածի՛ն.
Չես ձեռակերտ դու մարդկեղէն ու առօրեայ,
Դու շողակաթ լուսոյ խորան, Էջմիածի՛ն։

Խաւարի մէջ դու վառուեցար որպէս կանթեղ,
Վառ պահեցիր մեր սրտերում կայծն երկնային.
Անփառունակ ստրուկ երկրի դու լուսագեղ
Անշէջ փարոս ազատութեան, Էջմիածի՛ն։

Ցրուած հօտի դու ժողովող անքո՛յթ փարախ,
Հաստա՛տ լինի թող մեզ վերայ քո հովանին.
Գրիգորի սուրբ օրհնութեամբ ծաղկի՛ր խաղաղ,
Փառք, ապաւէն մեր աննըման, Էջմիածի՛ն։

*
* *

Հեզիկ կարկաչով վազում են ալիք,
Փարում, փայփայում ափերը կանաչ.
Ջրերի վերայ կախուած ուռենիք
Նոցա հետ խօսում են լալահառաչ։

«Մի՛ վազէք, ալի՛ք, կացէ՛ք, կոհակնե՛ր.
Մի՛ թողնէք չքնաղ այս վայրն հանգստեան
Եւ վայելեցէ՛ք քաղցրութեան ժամեր,
Մինչ ժպտում է ձեզ շողն արեգական։

«Ա՜խ, դուք չէք տեսնում, կ'անցնէք այս
բլուր—
Եւ կը պղտորի ձեր ջուրը վճիտ.
Այնտեղ ա՛յլ երկիր, ա՛յլ ափեր տխո՛ւր,
Այնտեղ կը գրկէ ձեզ արեա՛ն հովիտ։

«Այնտեղ հողն արիւն, արիւն են սարեր,
Ջինջ աղբիւրներն էլ կարել են արիւն.
Վտակը քերում արիւնոտ քարեր,
Թառամեցնում է ծաղկավառ գարուն։

«Դողում է երկինք սրի շաչիւնից,
Մթնել են ոսկի արեւի շողեր.
Ո՜հ, մի՛ հեռանայ, սիրուն գետ, մեզնից,
Մի՛ վազէք, ալի՛ք, կացէ՛ք, կոհակնե՛ր» . . .

Բայց . . . մռայլեցաւ երեսը գետին.
«Իմ քոյր, եղբայրն են այն ակն ու վտակ» —
Գոչեց, զարկուեցաւ սարսած ափերին
Ու յառաջ անցաւ կոհակ առ կոհակ։

ՄԱՅՐՍ

Հոգեմաշ ցաւով ամենայն գիշեր
Ես քուն եմ մտնում արտասուքն աչքիս,
Եւ խուռն երամով տանջող պատկերներ
Շուտ պաշարում են տառապեալ հոգիս…

Մենակ ապրեցայ, կարօտ գգուանքի,
Փորձով ես ուսայ խորհուրդը կեանքի,
Օրըս սևացաւ այրող կրքերից,
Զրկըտայ երբէք մի սիրտ կարեկից։

Եւ քուն եմ մտնում ամենայն գիշեր
Արտասուքն աչքիս, հոգեմաշ ցաւով—
Հանգիստ չեն տալիս սև սև պատկերներ,
Որ պաշարում են ինձ խուռն երամով…

Եւ ահա դու ես, որ ինձ այդ պահուն
Երևում ես, մայր, պսակով պարզարուն.
Դու գրկում ես ինձ սիրով կաթոգին,
Գոչում ես՝ «որդի՛» ձայնով անմեկին։

Եւ տեսնում եմ ես քո փշեայ պըսակ,
Խոցերով ծածկուած քո սիրուն ճակատ,
Եւ մի թափանցիկ նուրբ շղարշի տակ՝
Կուրծքիցդ հոսող արիւնը կաթ–կաթ։

Աչքդ աղերսալից տեսնում եմ վերաս։
Կանչում եմ քեզ «մայր» ես ձայնով նըւաղ,
Եւ կրկին ընում անքուն, վշտահար—
Ա՜խ, մայր, ինչ անէ որդիդ քեզ համար…

———

*
* *

Եւ եկաւ գարուն, և անցաւ ամառ,
Բայց ես չտեսայ մի պայծառ արև,
Եւ կարկաչահոս վտակը կայտառ
Լոկ արեան շիթեր ցայտեց իմ առջև։

Եւ եկաւ թռչունն իմ հայրենի տան—
Լալաձայն ողջոյն առայ նորանից.
Ա՜խ, ողբով եկար, կռունկ սիրական,
Եւ անջատուեցար ողբով ինձանից։

Թօշնեցան ծաղկունքն իմ անոյշ երկրի,
Սառոյցը կապեց արիւնոտ վտակ.
Էլ պիտի ծաղկի՞ կուրծքը սարերի,
Արդեօք կը տեսնե՞մ աղբիւրներն յստակ...

Երանի՜ մէկ էլ աչքս բանայի,
Եւ դու, իմ շէն տուն, այժմ գերեզման,
Աւետաբերիդ ես ընդունէի,
Լսէի օրհներգ քո վերածնութեան։

ՍԱՐՆ ԻՎԵՐ

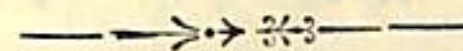
Դէպի վե՛ր, դէպի վե՛ր... Անվերջ է ուղիս,
Յոգնեցան բազուկներս՝ այս կռուումն անզօր,
Սպառեցաւ և վերջին ույժն էլ ծնկներիս—
Դէպի վե՛ր, սարն ի վե՛ր, քաջասիրտ զինուոր։

*
* *

Աւելի կարծրանան թող այս սև ժայռեր,
Աւելի թող սպառնայ անդունդն ահաւոր,
Դեռ շունչ կայ բերանումս, շարժւում են
ձեռքեր—
Դէպի վե՛ր, սարն ի վե՛ր, ո՛վ արի զինուոր։

*
* *

Դեռ հեռու է կատարն անամպ ու յստակ,
Բայց եթէ չհասնենք այնտեղ մենք այսօր,
Վաղն այնտեղ ենք անշուշտ, մերն է յաղ-
թանակ—
Դէպի վե՛ր, սարն ի վե՛ր, անվեհեր զինուոր։

* * *

Հաւատում եմ—մեռնելու չէ սուրբ գաղափար,
Եւ անմահ է, որ մեռնում է նորա համար.
Հաւատում եմ—չկայ ոչինչ յաւերժական,
Բայց սուրբ գործի ոյժը դիւթիչ՝ չունի՛ վախճան։
Մի՛ վհատի՛ր, յառաջ գընա՛, անբախտ եղբայր.
Թող խորտակուի բաց ովկիանում նաւդ հողմա-
վար,
Թող զայրանայ գլխիդ մրրիկ ահեղաշունչ
Եւ մոլեգին կլանէ յորձանք դիդ անմռունչ . . .
Բայց հաւատա՛, դու չես յաղթուած, ոչ ոյժն
յաղթող—
Եւ նոր քաջեր կ'ելնեն անշուշտ քեզ յաջորդող,
Եւ կը գրաւեն նոքա այն ափը ցանկալի,
Եւ նոր այնտեղ փայլը փառքիդ կը բորբոքուի։
Թող աւերուի հայրենի տունն հիմնայատակ,
Բայց քանի հուրն առկայծում է դեռ մոխրի տակ,
Նորա կորուստն, ո՛հ, մի՛ ողբալ դու սգաւոր—
Իբրև փիւնիկ նա կը յառնէ անշուշտ մի օր . . .

ՆՈՐ ԳԱՐՈԻՆ

Քեզ ըսպասող չըմընաց,
Ո՞ւր ես գալի, ո՛յ գարուն.
Գովքդ ասող չըմընաց,
Զուր ես գալի, ո՛յ գարուն։

Սև-մութ պատեց աշխարհին,
Սար ու ձոր դառան արին,
Մեզ վայ բերեց էս տարին—
Ո՞ւր ես գալի, ո՛յ գարուն։

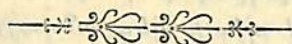
Բուլբուլը գայ՝ թող ձէն տայ,
Էլ ո՞վ պիտի քեզ խնդայ,
Էլ ո՞ր սիրտը կը թնդայ—
Զուր ես գալի, ո՛յ գարուն։

Բուլբուլն եկաւ՝ վարդ չունի,
Ծաղկոցը կայ՝ զարդ չունի—
Էլ ո՞վ ա որ դարդ չունի—
Ո՞ւր ես գալի, ո՛յ գարուն։

Դու ետ բերիր հաւքերին,
Ո՞նց տէր ըլնեն բըներին,
Սա՛ղ տեղ չկայ մեր երկրին—
Ջուր ես գալի, ա՛յ գարուն։

Աշուղի բերանը փակ,
Սազ—քեամանչէն փակի տակ,
Սիրտն ա էրւում խանկրակ—
Ո՞ւր ես գալի, ա՛յ գարուն։

Քեզ ըսպասող չըմընաց,
Ջուր ես գալի, ա՛յ գարուն.
Գովքդ ասող չըմընաց—
Ո՞ւր ես գալի, ա՛յ գարուն։

ԱՇՈՒՆ

Արեւը վերջին անզօր շողերով
Ոսկեզօծում է կատարը լերան.
Կանգնած է անշարժ անտառն անխռով.
Չէ լսւում արդէն ճռւողը ծիծռան . . .
Չորս կողմս եմ նայում. տեսնում եմ ահա
Երբեմն միայն մի տերեւ դեղնած
Գլորւում է տխուր ցուրտ գետնի վերայ,
Լսւում է նորա շրշիւնը մարած։

Ա՜խ, այդ վայր թափւող դեղին տերեւներ
Սիրտս են գրաւում անտրտունջ ողբով.
Ինձ պաշարում են տխուր երազներ,
Միտքս երկրայութեան սքօղւում է ամպով.
Քո ծոցն եմ ձգտում, ո՛վ մայր—բնութիւն,
Կամիմ հաղորդուիլ քո լուռ հանգստեան
Վսեմ խորհրդին. չէ՞ կը գայ գարուն—
Կրկին կըփայլիս ժպտով մանկական . . .

Ինչո՛ւ կարող ես դու մահու քօղով
Ծածկուիլ ու քնանալ անշուք ու լռիկ
Եւ յառնել դարձեալ, երբ իւր ջերմ շողով
Խաղայ ճակատիդ արևը գողտրիկ։
Իսկ մեզ՝ որ չունինք գգուանքը կենաց,
Գրկում է շիրիմ անդո՛րձ, յաւիտեա՛ն,
Եւ մեր առաւօտ, վշտով անցուցած,
Անվերջ գիշերում առնում է վախճան . . .

Բայց սիրում եմ քեզ, հանգչո՛ղ բընութիւն,
Դու մի ա՛յլ մահուան հանդերձ ես զգենում.
Եւ իմ մէջ ուժգին եռում է արիւն,
Երբ այդ սգաւոր պատկերդ եմ տեսնում . . .
Զգում եմ բերկրած, գարունդ յիշելով,
Որ այդ ցնորք չէ, կայ անմահութիւն . . .
Եւ գիրկդ եմ ընկնում, հոգիս անխռով,
Քեզ կամիմ միանալ, ով մայր բընութիւն։

ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Ես քնած էի։ Խորին գիշերով
Ահա քաղցր երազ. տեսնում եմ պայծառ
Ծագել է արև ոսկի շողերով,
Էլ չըկայ խեղդող այն մահու խաւար,
Եւ սիրտըս թնդաց. «Ահա՜, ասացի,
Փոթորիկն անցաւ, հասան վառ օրեր.
Բաղդը մեզ բերեց ահա Նոր Տարի—
Նոր այդ փրկութեան, հաշտութիւն և սէր»...

Ցնորքըս անցաւ, երբ ես զարթեցայ.
Տխրագին ամպեր երկինքը պատած՝
Ծանրացան նորից իմ սրտի վերայ,
Եւ հառաչեցի ես դարձեալ ճնշուած.
«Ո՛վ անբաղդ երկիր, և այս Նոր Տարին
Չըբերեց պայծառ օրուանդ աւետիք.
Կարօտ մնացիր գարնան արևին,
Ծուխի պէս ցնդեց երազըդ գողտրիկ»։

ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԿԱՆԹԵՂԸ

Անցաւ եղբայր, մեր պարզամիտ մանկութիւն,
Էլ հրաշքների չենք հաւատում մենք վաղուց,
Եւ մեր աչքում չունին այլ ևս թովչութիւն
Աւանդ հասած առասպելներն հինաւուրց։

Բայց մի գրոյց, որ սրբութեան դրոշմով
Դարէ ի դար հասել է մեզ պապերից
Եւ իբրև գանձ նուիրական խնամով
Պահպանուել է մոռացութեան աւերից,
Միշտ սրբազան ակնածութեան մի զգացում
Եւ վեհ խոհեր յարուցել է իմ հոգում։

Ամէն անգամ երբ վերջալոյս ծիրանի
Հանգչում է մեզմ Արագածի կատարին,
Եւ զերդ մանկան պայծառ աչեր գեղանի
Աստղերն երկնից փայլ են տալիս կամարին,
Նայում եմ ես և ըսպասում, որ վառուի
Մի այլ ճրագ ծերունի լերան ճակատին։

Ոչ բնութեան ստեղծուած է այն հրաշալի
Եւ ոչ կերտուած ճարտարարուեստ մարդկային,
Այլ մի ուրիշ չնաշխարհիկ զօրութեան,
Արարչութեան խորհրդաւոր մի գաղտնիք.
Այն մեր հոգու լուսոյ ջահն է նուիրական,
Ողջոյն ազգի կենդանութեան երաշխիք։

Եւ այդ ճրագն, եղբայր, անշէջ կլինի,
Քանի վառող Աջն է մեզ միշտ հովանի։

*
* *

Ալագեազ բարձր սարին
Ձին ա կիտուել կատարին.
Սարի ճամբէք, բաց էլէք,
Իթամ, հասնեմ իմ եարին։

Ա՜խ, իմ ճամբէն քարոտ ա,
Սիրտս էրուած, եարոտ ա.
Ղարըբի օրն ընի սև,—
Ագիզ եարի կարօտ ա։

Եարիս տեսայ, լալիս էր,
Լալիս, գլխին տալիս էր.
Ճամբայ տուէք, ո՛յ սարեր,
Ձեռով արի՝ գալիս էր։

Էն ի՞նչ ղուշ ա էն քարին . . .
Սիրտս կաթում ա արին,
Ա՛յ իմ թառլան, թև տուր ինձ,
Թռնեմ, հասնեմ իմ եարին։

*
* *

Հայրենի տան ես ինձ տեսայ—
Վառ գարուն էր խնկաբոյր.
Լողում էին երկնից վերայ
Մանրիկ ամպեր ոսկեթոյր։
Մեղմիկ շնչում էր զով քամին,
Ծառ ու ծաղիկ օրօրում.
Կարկաչահոս վտակներին
Ծիծառն ողջոյն էր բերում . . .
Բայց այդ ուրախ բնութեան տօնին
Մէկը չըկար՝ խնդակցէլ.
Մութ էր պատել մեր սրտերին,
Թռչուն էինք բունաւեր։

* * *

Դարերով լացիր, ո՛վ մայր հայրենիք,
Եւ արիւնահոս վէրքերդ ցարդ բաց,
Անվերջ տանջանքիդ ահաւոր գաղտնիք
Անարցունք աչքից պահում ես ծածկած...
Մահամերձ հիւանդ՝ անփառք ապրեցար,
Հալուում ես կամաց դու մոմի նման.
Դու կայծեր տուիր, խարոյկ չունեցար,
Գընում ես դէպի անխաչ գերեզման։

Մնացել ես լուռ, ինչպէս սև գիշեր,
Մենաւոր ճամբորդ՝ շուրջըդ պիշ աչքով
Նայում ես—արդեօք չե՞ն ցոլայ աստղեր,
Խաւար անապատն անեղ կայծակով
Չի՞ լուսաւորուիլ արդեօք առաջիդ,
Չի՞ իջնիլ հրեշտակ քեզ հովանաւոր՝
Երկնագեղ դէմքին հաշտութեան ժպիտ,
Չի՞ վառուիլ արդեօք այգը փառաւոր...

Սպասում ես արդեօք, որ նիրհըդ մահուան
Գայ թօթափելու որոտող երկին,
Հովիտ ու ձորերդ արեամբ ծովանան,
Որ վէրքը սրբեն քո մաշուած կուրծքին.
Թէ՞ պիտի մնաս դու յուսահատուած,
Որ օրհասական ժամըդ վերայ գայ,
Ողջակէզ լինիս կենդանի մեռած՝
Բռնութեան զազիր սեղանի վերայ...

* * *

Մենք միասին գնում էինք ճանապարհ.
Դու վաստակած՝ յանկարծ վհատ կանգ առար
Եւ ասացիր. «Տես երկինքն էլ մթագին
Գոռ փոթորիկ է պատրաստում մեր գլխին»։

Բարդ-բարդ ամպեր թող կուտակուին, թանձրանան,
Ամպրոպ ճայթի, շանթեր փայլին մեր վրան.
Չվհատի՛նք, և միշտ յառաջ անվրդով—
Գիտեմ, ընկեր, տեղ կը հասնենք արևով։

Եւ մենք հասանք, անցանք դժուար ճանապարհ,
Պահ մի կրկին արևն եղաւ ոսկեվառ.
Բայց չխաբուիս դու այս փայլից կարճատև,
Դեռ շատ փորձանք բաղդը կ՚հանէ մեր առջև։

Կը զայրանայ, կը կատաղի չարութիւն,
Եւ դէմ առ դէմ մենք կը տեսնենք թշնամուն.
Նա սպառազէն և ահարկու, մենք՝ անզօր,
Եւ մեր շարքեր կը նօսրանան օրէցօր։

Եւ կը խլէ նա մեզանից լաւերին,
Եւ կը հասնեն սգոյ օրեր մեզ բաժին.
Կը հալածուինք, կը տառապենք մենք երկար,
Բայց և կ՚ապրենք—մեռնելու չէ սերմն արդար...

Բեղմնաւորուած անկածների արիւնով՝
Երկիրն էլի պտուղ կը տայ երկունքով.
Ժամը կը գայ, կը դադարի փոթորիկ,
Եւ յաղթութիւն կը վաստակեն մեր որդիք։

ԱՐԾԻՒՆ ՈՒ ԱՐՏՈՒՏԸ

Արծիւը կանգնած սև ժայռի գլխին
Հանգիստ ու հպարտ նայում է չորս դին.
Ցածն ամպեր ճերմակ լողում են ձորում,
Վերևում վճիտ եթերն է ծորում։
Եւ ձիւնագագաթ լեռների արքան
Չորս դին է նայում, ասում ինքն իրան.
«Ինձնից բարձր էլ ո՞վ կարող է սլանալ,
Այս վեհ բարձունքին ինձ պէս տէր դառնալ»։

Ցանկարծ երկնքի անհուն կապոյտից
Անոյշ ճռուողիւն հնչեց բերկրալից։
Արծիւն ահաւոր նայեց դէպի վեր,
Տեսաւ՝ ոյժը չէ աշխարհին միշտ տէր.
Արտուտը փոքրիկ մինչ երկինք հասած,
Արևի ոսկի փայլովն ողողուած,
Գովքն էր գեղգեղում կենսաբեր գարնան,
Մահամերձ երկրի օրհներգն յարութեան։

*
* *

. . . Ասում ես, եղբա՛յր, թէ զուր ենք սպասում,
Թէ խորտակուեցան արդէն մեր յոյսեր,
Վերջին փոթորկի թէ ձայնն ես լսում
Եւ հայրենի տան տեսնում ես աւեր։

—Շէն չէ երևում ինձ էլ նա բնաւ,
Բայց և աւերակ ես չեմ համարում.
Չեմ ասում, թէ մեր վերջին ժամն հասաւ,
Եւ էլ տեղ չունինք մենք այս աշխարհում։

Քանի չէ մարել օջախի կրակ,
Տունն էլ է կանգուն, տան տէրն էլ կենդան.
Էլ չկան բոցեր, բայց պաղ մոխրի տակ
Կայծերը երկար դեռ պիտի մնան։

Կը գայ ժամանակ, սիրով կեանք կը տանք
Ու կը բորբոքենք մենք հուրը թաքուն,
Եւ դու կը տեսնես չքնաղ ապարանք
Այնտեղ, ուր հիմա տեսնում ես աճիւն։

*
* *

Լուռ կաց, սիրտ իմ. այս աշխարհում
Դարդ իմացող չես գտնի.
Մեզ պէտներին ջուրն է բերում,
Ջուրն էլ մի օր կը տանի։

Գետի երեսն ընկած տաշեղ՝
Մենք գնում ենք հա առաջ.
Հանգիստ չունինք և ոչ մի տեղ,
Լսող չկայ մեր հառաչ։

Լուռ կաց, սիրտ իմ. ուրիշներին
Ափսոս է մեր ցաւն յայտնենք.
Դարդն ընկեր է մեզ անմեկին,
Մինչ գերեզման կը տանենք։

*
* *

Լուսնակ գիշեր, անքուն գիշեր
Դարդիս հետ եմ ես մենակ.
Սև երազներ, սև-սև յուշեր
Հոգիս արին աւերակ։

Ում որ եղբայր անուանեցի,
Ինձ թշնամի իմացաւ,
Եւ ես ամուր պատանեցի
Շիրիմ-սրտումս իմ սև ցաւ։

Ա՛խ, և մեռել, և կենդանի՝
Ոչ ելք ունի, ոչ վախճան.
Դարդս էլ ուրիշ անուն չունի—
Կեանքիս ընկերն անբաժան։

*
* *

Ա՜խ, իմ անո՜ւշ, ոսկի՜ օրեր,
Երազի պէս դուք անցաք.
Ինչպէս տաւղի քնքուշ լարեր
Ձայն տուեցիք ու անցաք։

Հանգաւ իմ խանդ, սէր ու աւիւն,
Սիրտըս թօշնեց վերդ ծաղիկ.
Խլեց ինձնից մռայլ աշունն
Իմ անուրջներ գեղեցիկ . . .

Ու միայնակ, օր ու գիշեր,
Վիզըս ճըկած բեռիս տակ,
Ձեզ եմ յիշում, անո՜ւշ օրեր.
Ա՛խ, այս ի՜նչ շուտ դուք անցաք։

*
* *

Օրը մթնեց, ճամբէս երկա՜ր . . .
Ուժերս հատա՜ն, ես մենակ.
Ա՛խ, ո՞ւր ես դու, ա՜յ անջիգեար,
Ինձ ո՞ւր թողիր մեն-մենակ։

Քո ճամբէն եմ բռնել գալիս —
Դու փախչում ես, անգո՜ւթ եար.
Էլ ի՞նչ ես ինձ նշան տալիս,
Ի՞նչ ես քցում քարէքար։

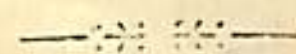
Արևս անցաւ. սիրուդ համար
Սիրտըս էրուեց անկրակ . . .
Ա՛խ, դու անուշ իմ երա՜զ եար,
Ինչո՞ւ թողիր ինձ մենակ։

*
* *

Ժպտում են ինձ այդ աչերըդ պայծառ,
Եւ հոգումս նորից ծաղկում է գարուն.
Մատաղ երազներ, իղձեր բոցավառ
Յուզում են դարձեալ իմ սառչող արիւն։

Եւ քո առաջին, որպէս պատանի
Անփորձ ու երկչոտ, սիրով երկիւղած,
Աչքերըս յառած դէմքիդ գեղանի,
Հմայքիդ գերի՝ մնում եմ կանգնած։

Ի՞նչ ես դու բերում իմ տանջուած սրտին,
Ո՛վ կոյս հրաշագեղ, իմ հրեշտակ սիրուն.
Չէ՞ արդեօք այդ նոր մի պատրանք կրկին,
Սիրատենչ հոգուս մի նոր փորձութիւն.

*
* *

Արի՛, ընկեր, արի՛ ողբանք միասին,
Թող ուրիշներն ուրախ ասեն ու խնդան.
Արցունք միայն բաղդը տուաւ մեզ բաժին,
Զարչարանքով տոկալ մինչև գերեզման։

Այս է թերևս անգութ օրէնքն աշխարհի . . .
Մենք ցաւերով միատեղ ընկանք ճանապարհ.
Վայր էլ ընկանք, վեր էլ կացանք, բայց արի,
Բայց աննկուն մնաց մեր հոգին վշտահար։

Այսօր խոնջած, հիւծուած մարմնով կէս ճամբին,
Մեզ սիրտ տուող պայծառ աստղին նայելով,
Մնացինք մենակ մեր վշտի հետ անմեկին,
Եւ այրուում ենք անզօր, անշահ տենչերով...

Մեզ համար չէր կեանքի բարիքն ու խնդում.
Մշակ էինք, այդ էլ մնա՛յ մեզ բաժին —
Դարձեալ յառա՛ջ, անմխիթար ու տրտում,
Բայց ձեռք ձեռքի՝ յառա՛ջ գնանք միասին։

*
* *

Ի՜նչ գիշեր է հրաշագեղ, աստղալից ու բուրաւէտ.
Պայծառ լուսինն երկնքից ժպտում, խօսում է ինձ հետ.
Խաղաղութիւն ամէն տեղ. ո՛չ մի շշուկ, ո՛չ մի ձայն . . .
Երազներ են երամով ինձ այց գալիս լռելեայն
Եւ խռովում են հոգիս, ալեկոծում ծովի պէս—
Ա՛խ, իմ դարդերն՝ ամեհի կոհակներ են դէզադէզ։
Գարնան չքնաղ ջերմ գիշեր, սիրոյ գիշեր հեշտագին . . .
Ողբում, հեծում է, անքուն միայն տանջուած իմ հոգին.
Օրս անցաւ վաղաժամ, թև են առել սև յուշեր,
Այրում է ինձ անկրակ կախարդական այս գիշեր։
Ա՛խ, իմ իղձեր, վա՜ռ իղձեր, իմ անուրջներ վաղեմի,
Ձեզնով էր կեանքն ինձ համար գեղեցիկ ու սիրելի.
Ձե՛զ եմ ուզում կարօտով, սիրտս վառէք դուք նորից,
Մի անգամ էլ թող որ լամ արտասուքով բերկրալից . . .

* *
*

Երբ խոր գիշերով, ցուրտ անկողնիս մէջ,
Քունը իմ աչքից հեռու է փախչում.
Եւ հոգուս վերայ սև յուշեր անվերջ
Երկանի նման ծանրանում տրտում,

Երբ մելամաղձոտ աշնան երկնքի
Պղտոր լուսնեակն էլ մարում է իսպառ,
Ու պատերը մութ իմ խեղճ սենեկի
Գրկում ինձ, ինչպէս մի շիրիմ խաւար,—

Թւում է ինձ, թէ հեռու, մենաւոր
Գեթսեմանի մէջ դիակ եմ անշունչ,
Բայց երազում եմ, թէ դու անմռունչ
Կանգնած ես կողքիս լռիկ, սգաւոր,
Եւ ջերմ արցունքիցդ, հոգեակ իմ անգին,
Ես յարութիւն եմ առնելու կրկին։

*
* *

Ապրել ու տանջուել, ապրել ու տոկալ,
Լուռ, միայնակ, անյոյս, անխնդում,
Միշտ էլ հալածուած բաղդից ոխակալ,
Գերի աշխարհումս, ինչպէս մութ բանտում...

Օրէցօր հալուում մեղրամոմի պէս,
Հատնում են ոյժերս, և խանդ, և աւիւն.
Մանուկ իղձերիս եմ կարօտում ես,
Էլ բացուելու չէ ինձ համար գարուն։

Եւ սիրտըս, որ մի տաւիղ էր անուշ,
Հնչում էր, որպէս կարկաչուն աղբիւր,
Ա՛խ, այսօր բեկբեկ լարերը քնքուշ,
Մահու դրրոշմով լռել է տխուր. . .

ԻՄ ՄՈՒՍԱՆ

Ես միամիտ մանուկ էի տակաւին,
Հոգիս ցնցեց գողտրիկ մի ձայն երկնային.
Մենութեան մէջ չնաշխարհիկ նուագից
Ես արթնացայ և, իբրև նոր կապանքից
Ինձ զգալով ազատուած,
Ելայ նորան որոնելու, այն դիւթին,
Որ մանկական ցնորքներիս մէջ մթին
Պատկերացաւ մի աստուած։

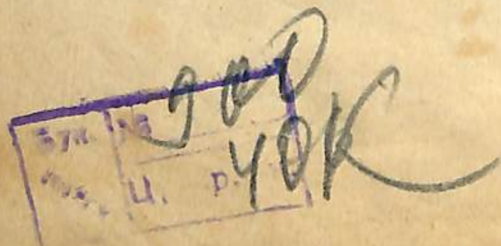
Եւ միգապատ երկնքի տակ հիւսիսի
Տեսայ նորան, որպէս չքնաղ դիցուհի,
Երագիս պէս հրաշագեղ ու անմարմին,
Համակ ճաճանչ, համակ հրապոյր անմեկին։
Անոյշ ձայնով դիւթական
Նա ինձ կոչեց, նա ինձ տարաւ դէպի կեանք,
Դէպի մի սուրբ, նուիրական աշխատանք,
Ազնիւ պայքար անվախճան։

Եւ շշնջում էր ականջիս մեղմագին
Իւր սրտառուչ խորհրդաւոր մեղեդին
Անձնանուէր սիրոյ մասին ու գործի,
Վեհ տենչերի ու խանդավառ իղձերի։
Եւ բերկրութեամբ ես նորան
Հետեւեցի հլու, որպէս սիրահար,
Եւ նորա երգն ընտանի էր ինձ համար,
Ինչպէս օրօր մայրական։

Եւ սրտիս մէջ ասես վարդեր ծաղկեցին...
Եւ ոգելից ես երգեցի հեշտագին
Ազատութիւն, սէր ու արև և գարուն
Եւ քրտնաթոր աշխատանքի վեհութիւն։
Անցան տարիք, և այսօր
Մղում են ինձ կեանքի ալիքն յորձանուտ,
Գլխիս վերայ բարդ–բարդ ամպեր սև ու մութ
Կուտակուած են ահաւոր։

Ու չքացան իմ երազներ վաղեմի...
Եւ մի՞թէ ինձ դու, իմ կեանքի դիցուհի,
Այսպէս ցայսօր պատրում էիր սիրելով,
Որ պահեցիր աչքս սքօղած ցնորքով..
Սիրտըս խոցուած կարեվէր,
Ձեր կարօտով մի՞թէ իջնեմ գերեզման,
Ա՜խ, ո՞ւր էք, ո՞ւր, հոգւոյս գարնան ծիածան,
Իմ ոգեշունչ երգ ու սէր։

39426